

„Náš text, podobně jako paralely...” [kázání na L 9,46–48]

Ladislav Hejdánek

♦ kázání, česky, vznik: 1975/1976 ♦ poznámka: nedokončeno

♦ sermon, Czech, origin: 1975/1976

„Náš text, podobně jako paralely...“ [kázání na L 9,46–48] [1975/1976]

Čtení: Izaiáš 11, 1–9; Matouš 18, 10–14

Text: Lukáš 9, 46–48

I vznikla mezi nimi hádka o to, kdo by z nich byl větší. Ježíš pak viděv přemýšlování srdce jejich, vzav dítě, postavil je podle sebe, a řekl jim: Kdožkoli přijal by dítě toto ve jménu mém, mneť přijímá; a kdož by koli mne přijal, přijímá toho, kterýž mne poslal. Neboť kdož jest nejmenší mezi všemi vámi, tenť bude veliký.

Náš text, podobně jako paralely v Mat.18,1–6 a Mk 9, 34–37, je vykládán často jako výzva k pokoře. Jeho význam se tím však nepřípustně zužuje a posouvá. Ježíšovi není nic vzdálenějšího než nějaké moralizování. Vůbec mu nejde na prvním místě o lidské sebezpřečehování a o to, aby doporučil spíše naopak sebe podceňovat, tak jak to například píše apoštol Pavel v listě Filipenským (2,3b: „v pokoře jedni druhé za důstojnější sebe majíce“). To je jenom malá část, podřízená složka, vedlejší, okrajová stránka velkého životního obratu, k němuž nás Ježíšova slova vyzývají a vedou. Evangelista Matouš o takovém obratu výslovně mluví (Mt 18,2–3): A zavolav Ježíš pacholety, postavil je uprostřed nich, a řekl: Amen pravím vám: Neobráťte-li se a nebudete-li jako pacholátka, nikoli nevejdete do království nebeského. Ovšem také Matouš zdůrazňuje potom vnitřní, psychologickou a morální stránku věci: Protož kdož by se koli ponížil jako pacholátko toto, tenť jest větší v království nebeském. V našem novém překladu čteme: Kdo se pokoří a bude jako toto dítě, ten je největší v království nebeském. Tím ovšem ještě vzrůstá významový posun k jakémusi zniternění, zduchovnění, ano i psychologizaci a moralizaci původního textu a tím spíše kontextu, věcné souvislosti onoho místa. Podíváme-li se totiž na řecké znění, najdeme tam pro ono „obrátit se“ slovo strefein, které výslovně poukazuje na změnu orientace, totiž na otočení, obrat, odvrát od dosavadního zaměření někam jinam, a to přímo fyzicky, a teprve druhotně s sebou může nést metaforický, přenesený, duchovní smysl, v němž však onen prvek zaměření k něčemu, orientace na něco nikdy neztrácí. Téhož řeckého slova je užito, když se Ježíš obrací, aby pohleděl na Petra po jeho trojím zapření (Lk 22,61) nebo když se Maria u hrobu obrátila nazpět a užela Ježíše (J 20,14). Nejde tedy na prvním místě o změnu duševních vlastností či mravních kvalit, nýbrž o skutečnou proměnu životního zaměření, praktického každodenního směřování. A Ježíš také nechce kárat učedníky za to, že se chtějí vytahovat a dosahovat důstojnějších míst jeden před druhým, ale nechává otázku učednické hierarchie a společenského žebříčku docela stranou, vůbec se k otázce pořadí a důležitosti či důstojnosti učedníků nevyjadřuje, ale přivádí do jejich středu malé dítě, pachole a obrací všechnu pozornost na ně. Ježíš zkrátka přiměje svou řeč učedníky k tomu, aby se zády obrátili k otázce, která jim vrtala v hlavě a o které již dlouho diskutovali, a aby věnovali svou příští pozornost něčemu tak málo důstojnému jako je nahodile se nablízku vyskytnuvší malé děcko.

To je ovšem něco, co přímo oslovuje nás, co se nás bezprostředně dotýká a co nás tak zasahuje, že to docela až zabolí. Žijeme totiž ve světě, kde hierarchie a společenský žebříček jsou něčím základně důležitým; a my jsme se tomuto světu a pořádku v něm dalekosáhle přizpůsobili. Nezáleží tolik na tom, podle jakých měřítek a kritérií jsou v té či oné společnosti lidé posuzováni, zda základem jejich společenského významu a zařazení je šlechtický původ, bohatství a majetek, vysoký úřad, politické funkce, vojenské zásluhy, mocenské postavení, vzdělání a inteligence, moudrost a spravedlivost nebo naopak bezohlednost, násilnictví a kořistnictví. Něco je všem moderním společností společné: všichni chtějí nějak a v něčem vyniknout, dosáhnout uznání a pocty či vyznamenání a medailí, být ne-li přímo prvními, tedy alespoň mezi prvními, když ne ve světě, tak alespoň v malém kruhu či jen na domácím dvorku. A moderní společnost má i svou velmi odbornou vědu, která to jen potvrzuje a utvrzuje: každý člověk potřebuje uznání od druhých a proto je docela normální, když o ně usiluje. Každý má právo se uplatnit podle svých nejlepších schopností, každý má právo se prosadit a najít a

vydobýt si místo na světě, vybudovat a upevnit své postavení ve společnosti. Je to prý přirozené, odpovídá to samotné lidské přirozenosti. Jsou myslitelé, kteří se odvolávají na poměry, jež vládou v přírodě. Poukazují na to, jak se musejí prosazovat ve svém prostředí všechny živé bytosti, jak zvířata bojují o své místo, o prostor v němž žijí a kde loví, o postavení ve smečce atd., zkrátka jak musí zápasit o svůj život. A ve společnosti lidské tomu prý je stejně, jen to je všelijak zakrýváno a zastíráno. Silnější vítězí, slabší jsou obvykle poraženi, pokud se včas boji nevyhnou. A tak je vlastně všechno vposledu převáděno na sílu a moc. Kdo má moc, kdo je silnější, ten rozhoduje o všem: o spravedlnosti, o právu, o osudech těch druhých, slabších, ba dokonce o samotné pravdě. A ti slabší se tomu musí přizpůsobit, chtějí-li vůbec přežít. Taková je skutečnost, musíme ji vzít na vědomí. A v takovéto společnosti pracují také hned dvě ideologie: jedna je ideologie těch, kteří vládou, kteří jsou u moci a podílejí se na ní, kteří rozhodují o všem a o všech, a kteří rozhodují vždy tak, aby svou moc upevnili a rozšířili, aby se na moci a na rozhodování podíleli stále ve větší míře. A potom tu je ideologie těch, kteří jsou ovládáni, na nichž je moc uplatňována a o kterých se rozhoduje ponejví bez nich. A tato ideologie sice vede k tomu, aby nikdo příliš nevystřkoval a nezvedal hlavu, aby nevystupoval z řady a ze zástupu, ale aby ve vši nenápadnosti přece jenom v daných poměrech dosahoval co největších výhod a úspěchů a co nejlepšího postavení jak to je jen možné v rámci jeho podřízeného a závislého způsobu existence, jakou je nucen vést. A tak, i když zdánlivě a na první pohled tato druhá ideologie je dost odlišná od onoho usilování o prvenství, ve skutečnosti je důležitou a přímo nezbytnou složkou toho způsobu života, který sám sebe prosazuje, upevňuje a posiluje, a který to ovšem musí dělat tak, aby nezašel příliš daleko a nakonec neztratil všechno to, o čem tak dlouho usiloval a na čem tak dlouho pracoval. Tímto způsobem může uvažovat a uvažuje nejen jednotlivci, ale celé skupiny lidí, různá společenství a ovšem také i církevní organizace. Církve totiž vůbec nejsou uchráněny všeho toho, co vládne ve společnosti, ale je to v nich stejnou a někdy i větší měrou přítomno jako ve světě a téměř vždy v odpudivější podobě, protože to je na místech, která jsou blíže světlu slova pravdy, jež osvětluje celý svět a celý život.

A právě proti této orientaci života společnosti, ve které dnešní člověk žije, a proti této naší vlastní orientaci životní přivádí Ježíš před naše zraky malé děcko, nahodilé pacholátko, které se ocitlo nablízku, a staví je po svém boku, „podle sebe“, jak čteme v našem textu, a na ně obrací naši pozornost. Srovnáme-li synoptické paralely, bude nám nápadné, jak tu stojí dva motivy či dvě myšlenky vedle sebe a zčásti i proti sobě. Ve všech synoptických evangeliích najdeme známá Ježíšova slova: „Nechte dítek ať jdou ke mně a nebraňte jim, neboť takových jest království Boží“ (Luk. 18, 16); „Nechte dítek a nebraňte jim jít ke mně, neboť takových jest království nebeské“ (Mt 19,14; pod. Mk 10,14). V Ježíšově kázání na hoře je dvojí blahoslavenství spojeno se zaslíbením „neboť jejich jest království nebeské“, totiž chudost ducha (5,3) (u Lukáše prostě chudost, chudoba – 6,20) a utrpení pro spravedlnost (kteříž protivenství trpí pro spravedlnost – 5,10). Děti jsou tak postaveny na roveň těmto blahoslaveným. Tak by se mohlo zdát, že děti jsou dospělým jakoby vzorem. V tom smyslu čteme Mt 18,3: nebudete-li jako pacholátka, nikoli nevejdete do království nebeského; a hned je vysvětleno, že jde o to, ponížit se jako pacholátko, tj. připodobnit se dítěti jako vzoru. Ale na druhé straně čteme rovněž u všech evangelistů (synoptiků), že jde o přijetí dítěte: Kdož by koli jedno z takových dítek přijal ve jménu mém, mneť přijímá (Mk 9,36) (srv. Mt 18, Lk 9,47). Máme tu tedy dvojí myšlenku: dítě jako vzor, jako ideál – a dítě jako elementárně významný partner lidských vztahů. První myšlenka je poněkud problematická a potřebuje dalšího upřesnění a vymezení. Víme, jak dovedou být děti zlostné, neposlušné a dokonce zlé; i z bible víme, že lidské myšlení je zlé již od mladosti (Gen 8,21). A Ježíš sám dovede také problematizovat i vztah k dětem, když říká, jak je třeba pro něho opustit (Lk 18,29) a dokonce nenávidět (Lk 14,26) nejen rodiče, sourozence či manželku, ale dokonce i vlastní děti, chceme-li se stát jeho učedníky. Proto tu je nejprve otázka: v čem nám mohou být děti vzorem? A jak to, že Ježíš přikazuje nepohoršovat jedině z maličkých těchto „věřících ve

mne“? Jak mohl předpokládat, že děcko, které bylo nahodile nablízku a které zavolal a postavil vedle sebe a doprostřed kruhu učedníků, „věří v něho“? Nedovedu si to vyložit jinak než za pomoci pozoruhodného místa v Rádlových Dějinách filosofie (I,277n). Ale to už nás přivádí k té druhé myšlence, je na přechodu k ní. Markovo evangelium (10,15) to formuluje takto: Kdož by koli nepřijal království Božího jako dítě, nikoliť do něho nevejde. Zajisté bychom zase museli upřesňovat a vymezovat, v jakém smyslu a do jaké míry je malé pacholátko schopno přijímat Boží království, Boží vládu, a do jaké míry je my dospělí můžeme v tomto ohledu napodobovat. Ale zdá se, že podstatnější je docela jiný smysl tohoto verše: my máme přijmout Boží království tak, jako přijímáme malé dítě

[zde text končí – pozn. red.]